

»PREVENTIVA PRED KURATIVO« – SAMOZAŠČITNO VEDENJE MLADIH PRED KRIMINALITETO

VANJA ERČULJ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta:
vanja.erculj@fvv.uni-mb.si

Povzetek Strah pred kriminaliteto vpliva na različne vidike življenja posameznika in sobivanja v skupnosti, zato je že 50 let pogost predmet proučevanja in raziskovanja. Pri tem so raziskovalci pretežno osredotočeni na proučevanje dejavnikov, ki so povezani s čustvenim odzivom, zaskrbljenostjo prebivalcev, da bi postali žrtve kriminalnega dejanja. V manjši meri je tema raziskovanja vedenjski odziv, in sicer preventivni ukrepi, ki se jih posamezniki poslužijo, da bi se zaščitili pred kriminaliteto. Prispevek naslovi ravno to področje raziskovanja. Ker so kriminaliteti v večji meri izpostavljeni mladi, je bila na mladih odraslih narejena kvalitativna in kvantitativna raziskava. Glavni cilj raziskave je bil proučiti preventivne ukrepe, ki se jih mladi odrasli poslužujejo, da bi se zaščitili pred kriminaliteto, in vloga demografskih, socioloških in drugih dejavnikov pri preventivnem vedenju mladih.

Ključne besede:

samozaščitno
vedenje,
strah pred
kriminaliteto,
kriminaliteta,
varnost.

PREVENTION OVER CURATIVE – THE CRIME RELATED SELF-PROTECTIVE BEHAVIOUR OF YOUNG ADULTS

VANJA ERČULJ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta:
vanja.erculj@fvv.uni-mb.si

Abstract Fear of crime influences different aspects of life of an individual and community that is why it has been a frequent research topic for the last 50 years. Researchers focus primarily on factors related to emotional aspect of fear, that is worry of citizens that they become a victim of crime. To lower extent they focus on behavioural aspect, that is preventive measures people take to protect themselves from crime. This paper addresses this research topic. Qualitative and quantitative research was performed on young adults as they have higher chance of becoming a victim of crime. Main study objective was to examine preventive measures the young adults take to protect themselves from crime and the role of demographic, social and other factors in their self-protective behaviour.

Keywords:

self-protective
behaviour,
fear of crime, crime,
safety.

1 Uvod

Strah pred kriminaliteto je socialni problem, ki vpliva na različna področja življenja. Zaradi strahu pred kriminaliteto se prebivalci ne udeležujejo družabnih dogodkov, ne zahajajo ven v nočnih urah, se izogibajo določenih “nevarnih” predelov, kar vpliva na njihovo kakovost življenja (May, Rader in Goodrum, 2010; Miguel in Ferraro, 2000; Moore in Shepherd, 2007). V skrajnih primerih se tudi izselijo v drugo, “varnejšo” sosesko (Conklin, 1976). Tako postanejo nekatera območja stigmatizirana in zapuščena. Zaradi strahu pred kriminaliteto se zrahljajo socialne vezi s sosedi, ravni šibke socialne vezi pa so dokazano povezane z višjo stopnjo kriminalitete (Hirschfield in Bowers, 1997; Villarreal in Silva, 2006). Zaradi strahu pred kriminaliteto se lahko pojavi dvom v legitimnost policije, lahko se spremeni kaznovalna politika (Conklin, 1976).

Psihologi definirajo strah pred kriminaliteto kot pojav, sestavljen iz treh komponent: kognitivne, čustvene in vedenjske. Posameznik oceni, da mu preti nevarnost (kognicija), zato se ustraši oziroma postane zaskrbljen (čustva) in posledično odreagira tako, da se umakne iz situacije ali pa se spopade z njo (vedenje). Izogibanje in obramba sta najbolj pogosta vedenjska odziva na strah pred kriminaliteto (Liska, Sanchirico in Reed, 1988; Rader, May in Goodrum, 2007). Zaradi izogibanja potencialno ogrožajočim situacijam se posameznikov strah še krepi (Rader, May in Goodrum, 2007). Nekatere raziskave (Rader, May in Goodrum, 2007), ki so bile pretežno izvedene v ZDA, so pokazale, da se posamezniki v največji meri izogibajo telesni vadbi v nočnih urah, nakupovanju, zapuščanju doma brez spremstva in določenim predelom mesta. Ponoči se izogibajo parkov in ne zapuščajo doma. Doma nameščajo senzorske luči in zapahe, avtomatske luči, ki se prižigajo na določen časovni interval, ali si omislijo psa čuvaja. Za osebno zaščito si (predvsem v ZDA) kupijo orožje (Wilcox, May in Roberts, 2006). Moški in ženske se razlikujejo v zaščitnih ukrepih, ki se jih poslužujejo. Raziskava na Škotskem, na primer, je pokazala, da moški, v večji meri uporabljajo orožje (nož, britvica, tudi pištola) kot ženske (McKeganey in Norrie, 2000). Nekatere druge razlike obstajajo v zaščitnih ukrepih in izogibanju ogrožajočim situacijam tudi glede na socialno ekonomski status, raso in starost (Rader, May in Goodrum, 2007). Nekatere raziskave (Deka, Brown in Sinclair, 2018) so pokazale direktno povezavo med področji z večjo stopnjo kriminalitete in trajanjem hoje, tako v rekreacijske kot ostale namene, pri prebivalcih teh področij. Na izogibanje ogrožajočim okoliščinam, poleg stopnje

kriminalitete v okolici, vpliva tudi predhodna viktimizacija posameznika, socialni status in zaskrbljenost posameznika, da bi postal žrtev kaznivega dejanja, ne pa tudi njegova ocena tveganja za viktimizacijo (Rader, May in Goodrum, 2007). Z obrambnim vedenjem je povezana stopnja izobrazbe, predhodna viktimizacija in zaskrbljenost, da bi posameznik postal žrtev kaznivega dejanja (Rader, May in Goodrum, 2007). V raziskavi Raderjeve in sodelavcev (2007) spol ni bil povezan samozaščitnim vedenjem udeležencev raziskave.

Žrtve kaznivih dejanj so v večji meri mladi (Globočnik, 2001), zato je še posebno pomembno ugotoviti kakšno je njihovo samozaščitno vedenje in kateri dejavniki so povezani z njim. Ena od raziskav (Yuan in McNeeley, 2018) je pokazala, da strah pred viktimizacijo vpliva na druženje med adolescenti v Chicagu. Mladi, ki jih je strah pred kriminaliteto in prihajajo iz področij z večjo stopnjo kriminala, se v manjši meri fizično rekreirajo (Gómez, Johnson, Selva in Sallis, 2004). Raziskava med srednješolci v kampusu je pokazala, da se čutijo varnejše, če je področje kampusa dobro osvetljeno in se posledično tudi v večji meri zadržujejo zunaj (Maier in DePrince, 2020). Študentje, se v večji meri izogibajo rekreaciji v zapuščenih parkih, prisotnost drugih rekreativcev pa zmanjša njihov strah (Jorgensen, Ellis in Ruddell, 2013). To še v toliko večji meri velja za študentke kot pa za študente.

V Sloveniji še ni bilo kvalitativne raziskave, ki bi proučevala samozaščitno vedenje mladih odraslih. V ta namen so bili narejeni intervjuji s študenti Fakultete za varnostne vede. Kvalitativni fazi je sledila še kvantitativna, da bi ugotovili, kateri dejavniki so povezani s samozaščitnim vedenjem mladih odraslih. Več raziskav v Sloveniji se je namreč osredotočalo na dejavnike, povezane z oceno tveganja ali zaskrbljenostjo zaradi kriminalitete (Meško in Areh 2003; Meško, Areh in Kury 2004; Meško, Hirtenlehner in Vošnjak 2009; Gorazd, Šifrer in Vošnjak 2012), manjkajo pa raziskave, ki bi proučevale samozaščitno vedenje.

2 Metode

2.1 Vzorčenje in opis vzorca

V kvalitativni fazi raziskave je sodelovalo 42 študentov Fakultete za varnostne vede in njihovih prijateljev. V februarju 2020 je bilo opravljenih 42 intervjujev na temo strahu pred kriminaliteto in preventivnih ukrepov, ki se jih študentje poslužujejo, da bi se zaščitili pred kriminalnimi dejanji. V intervjujih je sodelovalo 29 (69%) žensk in 13 (31 %) moških. Povprečna starost udeležencev je bila 21.9 (SD = 1) let. Pomanjkljivost raziskave je relativno nizka starostna heterogenost vzorca kot tudi heterogenost glede na študijsko področje. Je pa heterogenost večja, glede na kraj bivanja, saj so udeleženci doma v različnih področjih Slovenije, tako ruralnih kot urbanih.

V kvantitativni raziskavi je sodelovalo 248 mladih do 25 let starosti (Tabela 1). Vzorčenje je bilo nenaključno in je potekalo po principu snežne kepe. V raziskavi so v večji meri sodelovale ženske (71 %). Povprečna starost je znašala 21,8 (SD = 1,83) let. Več kot tri četrtine udeležencev je bilo študentov. Dobra polovica jih prihaja iz urbanega okolja in jih je študentov Fakultete za varnostne vede. Tretjina študentov prihaja iz osrednjeslovenske regije, 16 % pa iz Gorenjske regije.

Tabela 1: Opis vzorca (n = 248)

	f	f%
Spol		
Moški	72	29
Ženski	176	71
Tip okolja		
Ruralno	117	47,2
Urbano	131	52,8
Poklicni status		
dijak	26	10,5
študent	194	78,2
zaposleni	25	10,1
aktiven- drugo (npr. kmet, gospodinja)	1	0,4
brezposelni	2	0,8
Fakulteta		
Fakulteta za varnostne vede	111	57,5
Druga fakulteta	82	42,5
Regija		
Pomurska regija	4	1,6
Podravska regija	18	7,3
Koroška regija	15	6
Savinjska regija	23	9,3
Zasavska regija	6	2,4
Spodnjeposavska regija	8	3,2
Jugovzhodna Slovenija	7	2,8
Osrednjeslovenska regija	82	33,1
Gorenjska regija	40	16,1
Notranjsko - kraška regija	12	4,8
Goriška regija	22	8,9
Obalno - kraška regija	11	4,4

vir: lastni

2.2 Opis spremenljivk

2.2.1 Neodvisne spremenljivke

Za merjenje zaskrbljenosti, da bi se posamezniku zgodilo določeno kriminalno dejanje in oceno tveganja za kriminalno dejanje (ocena verjetnosti), je bil uporabljen Jacksonov vprašalnik strahu pred kriminaliteto (Jackson, 2005). V analizo so bile vključene trditve, ki se nanašajo na oceno tveganja in zaskrbljenosti, glede osebne kriminalitete. Anketiranci so ocenjevali v kolikšni meri jih skrbi, da bi jih na ulici nekdo oropal, jim grozil ali jih okradel ter kakšna je verjetnost teh dejanj. Faktorska analiza je pokazala dva faktorja z visokimi utežmi spremenljivk na posameznem faktorju. Z dvema faktorjema je bilo pojasnjene 71 % variabilnosti merjenih spremenljivk. Cronbachov koeficient alfa za merjenje zaskrbljenosti je bil 0,89, za merjenje tveganja pa 0,85.

Socialna kohezija, to je povezanosti med prebivalci (McKee, 2001), je bil merjena s 5 trditvami, ki odražajo skupnostno povezanost in zaupanje med prebivalci: 1) če bi zbolel, lahko računam na pomoč svojih sosedov, da bi zame opravili nakup v trgovini, šli po zdravila zame v lekarno in podobno...; 2) ko me ni doma, se lahko zanesem na sosede, da bodo popazili na moj dom in njegovo okolico; 3) če bi v stiski rabil 25 EUR, bi mi jih sosed posodil; 4) stanovalci v našem okolišu po potrebi rešujemo naše skupne probleme in 5) v svojem okolišu poznam dovolj ljudi dovolj dobro, da bi jih lahko prosil za uslugo. Cronbachov koeficient alfa za ta sklop vprašanj je znašal 0,90.

Prisotnost varnostnih pojavov, povezanih z zlorabo drog in alkohola ter premoženjskim kriminalom v soseski, kjer posameznik prebiva, je bila merjena na 5-stopenjski lestvici strinjanja. Anketiranci so ocenili v kolikšni meri je v njihovi soseski prisoten alkoholizem, uživanje drog in trgovanje z drogami (Cronbachov koeficient $\alpha = 0,84$) ter v kolikšni meri so prisotne tatvine, ropi in vlomi (Cronbachov koeficient $\alpha = 0,90$).

Na 5-stopenjski lestvici je bila merjena tudi etnična raznolikost v soseski, in sicer so anketiranci ocenili v kolikšni meri so v njihovi soseski prisotni pripadniki drugih etničnih skupin. Ravno tako so ocenili socialni status v soseski, in sicer v kolikšni meri je prisotna revščina.

Od demografskih podatkov sta bila kot neodvisni spremenljivki v regresijski model vključeni spremenljivka spol in urbano oz. ruralno okolje.

2.2.2 Odvisna spremenljivka

Odvisna spremenljivka je bilo vedenje s katerimi želijo posamezniki preprečiti, da bi se jim zgodilo kaznivo dejanje. Vedenja, ki se jih mladi poslužujejo v ta namen, so bila pridobljena na podlagi kvalitativne faze raziskave. Merjena so bila na 5-stopenjski lestvici strinjanja, da se posameznik poslužuje posameznega preventivnega vedenja.

2.3 Statistična analiza

Opisne spremenljivke so bile prikazane s frekvencami in deleži, številske s povprečji in standardnimi odkloni. Veljavnost merjenja preventivnih vedenj je bila preverjena s faktorsko analizo, zanesljivost s Cronbachovim koeficientom alfa. Za proučevanje povezanosti med neodvisnimi in odvisno spremenljivko, je bila uporabljena večkratna linearna regresija. Statistično značilnos regresijskih koeficientov smo testirali pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

3 Rezultati

3.1 Potencialni dejavniki, povezani s samozaščitnim vedenjem

Anketiranci zaznavajo relativno visoko povezanost prebivalcev soseske ($M = 3,46$; $SD = 1,01$). Tveganje, da se jim zgodi kriminalno dejanje, je po njihovem mnenju nizko ($M = 2,27$; $SD = 0,61$) in tudi zaskrbljenost glede kriminalitete je nizka ($M = 2,28$; $SD = 0,86$). Premoženjski kriminal v obliki tatvin, ropov in vlomov, je po njihovem mnenju manj prisoten v njihovi soseski ($M = 2,27$; $SD = 0,89$). Več je varnostnih dejavnikov, povezanih z zlorabo alkohola in drog ($M = 3,35$; $SD = 0,96$). V svoji soseski ne zaznavajo velike etnične heterogenosti ($M = 2,88$; $SD = 1,16$) ali prisotnosti revščine ($M = 2,48$; $SD = 0,91$).

Tabela 2: Opis potencialnih dejavnikov, povezanih s samozaščitnim vedenjem

	M	SD	n
Tveganje za kriminaliteto	2,27	0,61	269
Zaskrbljenost zaradi kriminalitete	2,28	0,86	269
Socialna kohezija	3,46	1,01	254
Premoženjski kriminal	2,72	0,89	250
Prepovedane substance	3,35	0,96	250
Predstavniki drugih etničnih skupin	2,88	1,16	250
Revščina	2,48	0,91	250

vir: lastni

3.2 Samozaščitno vedenje

3.2.1 Izsledki intervjujev

V Tabeli 3 so prikazana vedenja, ki se jih študentje poslužujejo, da ne bi postali žrtve kriminalnega dejanja. Vedenja je mogoče strniti v tri skupine, *izogibanje* nevarnim predelom in določenim aktivnostim, *obrambo* pred potencialno nevarnostjo s pomočjo tečaja samoobrambe ali nošenja orožja, kot sta švicarski nož in plinski razpršilec ter povečanje *vidljivosti* z uporabo naglavne ali ročne svetilke ter nošenjem odsevnih teles.

Tabela 3: Tipi samozaščitnega vedenja

Izogibanje	Obramba	Vidljivost
Ponoči... – sprehajanje brez družbe (15), – izogibanje slabo osvetljenim (13), zapuščenim (1) ulicam – zapuščanje stanovanja (5), – izogibanje javnim parkom (3), – izogibanje tujcem (12). Vedno... – Izogibanje nevarnim ulicam, področjem (7), – pri sebi manjše količine denarja (2), – izogibanje sumljivim posameznikom (9), – govorjenje po telefonu (8).	– orožje – švicarski nož ali plinski razpršilec (9), – tečaj samoobrambe (3).	– uporaba naglavne luči ali luči na telefonu (2), – odsevna telesa, na primer kresničke (1).

3.2.2 Veljavnost merjenja samozaščitnega vedenja

Med najbolj prisotnimi vedenji med anketiranci (Tabela 4) so izogibanje posameznikom pod vplivom substanc ($M = 4,01$; $SD = 0,94$), uporaba telefona med hojo zunaj ($M = 3,65$; $SD = 1,03$) in hoja po prometnih ulicah ($M = 3,60$; $SD = 0,91$). Vsa tri vedenja so vedenja izogibanja ogrožajoči situaciji.

KMO z vrednostjo 0,69 in statistično značilen Bartlettov test sferičnosti ($p < 0,001$) kaže na ustreznost podatkov za faktorsko analizo. Na podlagi Keiser Guttman-ovega kriterija izločitve faktorjev z lastno vrednostjo višjo od 1, so izločeni trije faktorji. S tremi faktorji je pojasnjene 37,2 % variabilnosti merjenih spremenljivk. Uteži na posameznem faktorju so prikazane v zadnjem stolpcu Tabele 4. Spremenljivka tečaj samoobrambe nima visoke uteži ($> 0,40$) na nobenem od faktorjev. Obrambno vedenje je tako merjeno zgolj z eno trditvijo, nošenjem orožja. Izogibanje nevarnim situacijam je merjeno s šestimi trditvami. Zanesljivost merjenja faktorja je ustrezna ($\alpha = 0,72$). Vidljivost je merjena z dvema trditvama. Zanesljivost merjenja je zadovoljiva ($\alpha = 0,67$). Na podlagi trditvev z visokimi utežmi na posameznem faktorju smo tvorili sestavljeno spremenljivko kot povprečje ocen na

trditvah. V nadaljnjo analizo sta vključeni dve sestavljeni spremenljivki in nošenje orožja.

Tabela 4: Samozaščitna vedenja in rezultati faktorске analize (po metodi glavnih osi in s pravokotno rotacijo; FU = faktorске uteži; prikazane so FU > 0,40).

	M	SD	n	F.U.
Obramba				
Tečaj samoobrambe	2,22	1,23	253	-
Nošenje orožja	1,53	0,94	253	0,54
Izogibanje (Cronbachov $\alpha = 0,72$)				
Telefon v rokah med hojo zunaj	3,65	1,03	253	0,43
Hoja po prometnih ulicah	3,60	0,91	253	0,48
Izogibanje neosvetljenim ulicam	3,32	1,13	252	0,67
Izogibanje okajenim posameznikom	4,01	0,94	253	0,61
Izogibanje hoji čez park	2,75	1,07	252	0,65
Vedno v družbi med hojo zunaj	2,63	0,97	252	0,46
Vidljivost (Cronbachov $\alpha = 0,67$)				
Nošenje odsevnika ali odsevnega telesa	2,36	1,10	253	0,82
Med hojo ponoči uporaba svetilke	2,35	1,23	252	0,56

3.2.3 Dejavniki, povezani s samozaščitnim vedenjem

Nošenje orožja je v večji meri značilno za moške kot za ženske ($p = 0,027$), ostale spremenljivke v modelu pa s tovrstnim obrambnim vedenjem niso statistično značilno povezane (Tabela 5).

Z izogibanjem kriminalno ogrožajočim situacijam so ob nespremenjenih ostalih dejavnikih v regresijskem modelu, statistično značilno povezani spol (Std. b = - 0,29; $p < 0,001$), zaskrbljenost, da bi se posamezniku zgodilo kriminalno dejanje (Std. b = 0,23; $p = 0,001$) in ocena tveganja (verjetnosti) za kriminalno dejanje (Std. b = 0,17; $p = 0,017$). Moški se v manjši meri kot ženske izogibajo neosvetljenim in zapuščenim ulicam ter drugim področjem, kjer je tveganje za kriminalno dejanje večje. Tovrstno vedenje je v večji meri prisotno pri mladih, ki jih v večji meri skrbi, da bi postali žrtev kaznivega dejanja in posameznikov, ki ocenjujejo, da je verjetnost,

da se jim zgodi kriminalno dejanje večja. Z neodvisnimi spremenljivkami pojasnimo 26 % variabilnosti odvisne spremenljivke.

Ob nespremenjenih vrednostih ostalih spremenljivk v modelu, za vidljivost v večji meri poskrbijo mladi iz ruralnega okolja ($p < 0,001$) in mladi iz sosesk, kjer so prebivalci močnejše povezani med seboj ($p = 0,005$) ter ženske ($p = 0,02$). Z neodvisnimi spremenljivkami pojasnimo 15 % variance odvisne spremenljivke.

Tabela 5: Dejavniki, povezani s samozaščitnim vedenjem (rezultat večkratne linearne regresije; prikazani so standardizirani regresijski koeficienti (std. b); VIF = faktor napihnjenosti variance na račun multikolinearnosti)

Neodvisne spremenljivke	OV1: Obramba		OV2: Izogibanje		OV3: Vidljivost		VIF
	β	P	β	P	β	P	
Zaskrbljenost zaradi kriminalitete	0,14	0,060	0,23	0,001	0,12	0,102	1,47
Tveganje za kriminaliteto	0,04	0,655	0,17	0,017	-0,08	0,320	1,62
Socialna kohezija	-0,03	0,677	0,02	0,786	0,18	0,005	1,12
Premoženjski kriminal	0,07	0,360	-0,03	0,670	0,13	0,053	1,31
Zloraba alkohola in drog	-0,06	0,436	-0,04	0,580	-0,09	0,217	1,62
Revščina	-0,12	0,072	-0,03	0,652	0,02	0,768	1,17
Predstavniki drugih etničnih skupin	0,01	0,920	0,07	0,291	0,04	0,614	1,37
Urbano okolje	-0,01	0,935	-0,03	0,562	-0,22	< 0,001	1,10
Moški spol	0,15	0,027	-0,29	< 0,001	-0,14	0,020	1,08
R ²	0,05		0,26		0,15		

* OV = odvisna spremenljivka

4 Razprava

Povprečna ocena strahu pred kriminaliteto in verjetnosti, da se sodelujočim v kvantitativni raziskavi zgodi katero od merjenih kriminalnih dejanj, je nižja od srednje vrednosti lestvice in kaže na nizko stopnjo ogroženosti in strahu anketirancev. Anketirani mladi odrasli se torej v okolju, kjer prebivajo, počutijo

varne. To je skladno z rezultati raziskave Globalnega indeksa miru (ang. Global Peace Index), po kateri je bila Slovenija v letu 2019 od 163 držav na osmem mestu (Institute of Economics and Peace, 2019). Visoka povprečna ocena na lestvici socialne kohezije kaže na močne medsoseske vezi. Raziskave kažejo, da so te negativno povezane s stopnjo kriminalitete (Hirschfield in Bowers, 1997; Villarreal in Silva, 2006). Tudi anketiranci v naši raziskavi so ocenili, da je stopnja premoženjske kriminalitete v njihovi soseski nizka. Opažajo pa več varnostnih pojavov, povezanih z zlorabo alkohola in drog. V soseski opažajo manjšo etnično raznolikost prebivalcev, ki je po izsledkih nekaterih raziskav povezana s stopnjo strahu pred kriminaliteto (Chilenski, Syvertsen in Greenberg, 2015; Kennedy in Silverman, 1985; Rountree in Land, 1996). Stopnjo revščine ocenjujejo kot manj prisotno v njihovih soseskah.

V kvalitativni raziskavi so anketiranci navedli tri vrste samozadržnega vedenja, in sicer izogibanje potencialno ogrožajočim situacijam, nošenje orožja (omenili so predvsem švicarski nož in plinski razpršilec) ter vidljivost (uporaba svetilke ali odsevnege telesa). Prvi dve vrsti sovpadata z zaščitnimi ukrepi na katere so naleteli tudi drugi raziskovalci (Liska, Sanchirico in Reed, 1988; Rader, May in Goodrum, 2007), skrb za vidljivost pa se zdi specifični vedenjski odziv udeležencev slovenske raziskave. V največji meri se udeleženci raziskave izogibajo samotnemu sprehajanju v nočnih urah, zapuščenim ulicam in »sumljivim« posameznikom. Sumljivi posamezniki so bili definirani kot tisti, pod vplivom alkohola ali drog. Med obrambnimi vedenji so poleg nošenja t.i. švicarskega ali žepnega noža in plinskega razpršilca, udeleženci raziskave navedli še tečaj samoobrambe. Za boljšo vidljivost poskrbijo z uporabo ročne ali naglavne svetilke oz. svetilke na telefonu in z uporabo odsevnih teles, kresničke ali oblačil z odsevnimi trakovi. Kvantitativna raziskava je pokazala, da se anketirani mladi odrasli med vsemi tremi vrstami samozadržnega vedenja, najbolj poslužujejo vedenj izogibanja. Predvsem se izogibajo posameznikom pod vplivom alkohola ali drog ($M = 4,01$; $SD = 0,94$) in zapuščenim ulicam ($M = 3,60$; $SD = 0,91$). Zanimiva tehnika izogibanja je tudi govorjenje po telefonu med hojo zunaj ($M = 3,65$; $SD = 1,03$). Na ta način se posamezniki verjetno počutijo, da niso sami. Vse trditve, ki so merile izogibanje ogrožajočim situacijam so imele visoke uteži na faktorju. Enako velja za obe trditvi, ki sta merili vidljivost, pri obrambnem vedenju pa tečaj samoobrambe ni močno koreliral z nošenjem orožja in ni imel visoke uteži na faktorju, zato je bil iz nadaljnje analize izključen. Zanesljivost merjenja dveh sklopov samozadržnega vedenja je bila ustrezna.

Med dejavniki, ki bi bili po literaturi lahko povezani s samozaščitnim vedenjem, so se izkazali kot take spol, strah pred kriminaliteto oz. zaskrbljenost zaradi kriminalitete, ocena tveganja za kriminaliteto, socialna kohezija in tip okolja. Moški se v večji meri kot ženske poslužujejo obrambnega vedenja, kar je skladno z ugotovitvami nekaterih drugih raziskav (McKeganey in Norrie, 2000). Moški se verjetno čutijo sposobnejše braniti se kot ženske, ki naj bi bile že iz sociološkega vidika »šibkejši« spol. To se sklada z izsledki slovenske raziskave (Meško in Areh 2003), ki je pokazala, da se ženske čutijo bolj ogrožene kot moški. Ugotovitev je možno obrazložiti tudi z modelom občutljivosti na tveganje (Warr, 1987). Ženske in starejši se namreč v večji meri bojijo, da bi postali žrtve kriminalnega dejanja, čeprav so v resnici v manjši meri žrtve kot moški in mlajši, ker ocenjujejo, da so za njih posledice tovrstnega dejanja hujše. Ženske in starejši se čutijo manj sposobne ubraniti se in čutijo, da bo kriminalno vedenje na njih in njihovo življenje močno negativno vplivalo.

Po psihološki teoriji (Gabriel in Greve, 2003), je vedenjski odziv močno povezan in odvisen od čustvenega odziva in posredno, tudi od ocene tveganja za kriminaliteto. To se v naši raziskavi izkaže kot resnično le pri uporabi zaščitne tehnike izogibanja, ne pa pri drugih vrstah samozaščitnega vedenja. Se pa tehnike izogibanja v manjši meri poslužujejo moški kot pa ženske, kar je skladno tudi z ugotovitvami nekaterih drugih raziskav, ki so proučevale izogibanje ogrožajočim situacijam pri mladih (Jorgensen, Ellis in Ruddell, 2013).

Za večjo vidljivost skrbijo predvsem mladi iz ruralnih okolij, kjer so tudi medsosedski odnosi boljši. Verjetno je to posledica predvsem manjše osvetljenosti ruralnih področij. Prebivalci manjših mest oz. vasi pa se tudi bolje poznajo med seboj kot mestni prebivalci.

Zanimiva je ugotovitev, da prisotnost kriminala v soseski ni povezana z nobeno vrsto samozaščitnega vedenja, kar je v nasprotju z izsledki drugih sorodnih raziskav (Gómez, Johnson, Selva in Sallis, 2004). Morda je temu tako, ker je ocenjena stopnja kriminala, sploh premoženjske kriminalitete, nizka. Tudi socialni vidik, torej revščina je ocenjena kot nizko izražen varnostni pojav. Kulturno in socialno okolje je tako v Sloveniji precej drugačno kot v Ameriki, kjer so socialne razlike in heterogenost prebivalstva mnogo večja.

Zaključimo lahko, da se mladi odrasli v svojem okolju počutijo relativno varne, a da varni tudi ostanejo, vseeno sami ne zahajajo na nevarna področja kot so temne, zapuščene ulice ter se izogibajo posameznikom, ki bi jim potencialno lahko predstavljali grožnjo. Uporaba svetilke ponoči se zdi specifično obrambno vedenje za mlade odrasle kot tudi uporaba telefona kot načina izogibanja nevarnim situacijam.

Literatura

- Chilenski, S., Syvertsen, A. in Greenberg, M. (2015). Understanding the Link between Social Organization and Crime in Rural Communities. *Journal of Rural Community Development*, 10(1), 109–127.
- Conklin, G. H. (1976). The impact of crime. *Social Forces*, 54(4), 957–958. <https://doi.org/10.1093/sf/54.4.957>
- Deka, D., Brown, C. T. in Sinclair, J. (2018). Exploration of the effect of violent crime on recreational and transportation walking by path and structural equation models. *Health and Place*, 52, 34–45. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.05.004>
- Gabriel, U. in Greve, W. (2003). The Psychology of Fear of Crime: Conceptual and Methodological Perspectives. *British Journal of Criminology*, 43, 600–614. <https://doi.org/10.1093/bjc/azg600>
- Globočnik, M. (2001). Žrtve kaznivih dejanj. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(3), 220–233.
- Gómez, J. E., Johnson, B. A., Selva, M. in Sallis, J. F. (2004). Violent crime and outdoor physical activity among inner-city youth. *Preventive Medicine*, 39(5), 876–881. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2004.03.019>
- Hirschfield, A. in Bowers, K. J. (1997). The effect of social cohesion on levels of recorded crime in disadvantaged areas. *Urban Studies*. <https://doi.org/10.1080/0042098975637>
- Institute of Economics and Peace. (2019). *Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World*. Pridobljeno 20. september 2019., od <http://visionofhumanity.org/reports/>
- Jackson, J. (2005). Validating new measures of the fear of crime. *International Journal of Social Research Methodology: Theory and Practice*, 8(4), 297–315. <https://doi.org/10.1080/13645570500299165>
- Jorgensen, L. J., Ellis, G. D. in Ruddell, E. (2013). Fear Perceptions in Public Parks: Interactions of Environmental Concealment, the Presence of People Recreating, and Gender. *Environment and Behavior*, 45(7), 803–820. <https://doi.org/10.1177/0013916512446334>

- Kennedy, L. W. in Silverman, R. A. (1985). Perception of social diversity and fear of crime. *Environment and Behavior*, 17(3), 275–295.
<https://doi.org/10.1177/0013916585173001>
- Liska, A. E., Sanchirico, A. in Reed, M. D. (1988). Fear of crime and constrained behavior specifying and estimating a reciprocal effects model. *Social Forces*, 66(3), 827–837.
<https://doi.org/10.1093/sf/66.3.827>
- Maier, S. L. in DePrince, B. T. (2020). College Students' Fear of Crime and Perception of Safety: The Influence of Personal and University Prevention Measures. *Journal of Criminal Justice Education*, 31(1), 63–81.
<https://doi.org/10.1080/10511253.2019.1656757>
- May, D. C., Rader, N. E. in Goodrum, S. (2010). A gendered assessment of the „threat of victimization“: Examining gender differences in fear of crime, perceived risk, avoidance, and defensive behaviors. *Criminal Justice Review*, 35(2), 159–182.
<https://doi.org/10.1177/0734016809349166>
- McKee, A. J. (2001). The Community Policing Evaluation Survey: Reliability, validity, and structure. *American Journal of Criminal Justice*, 25(2), 199–209.
<https://doi.org/10.1007/bf02886845>
- McKeganey, N. in Norrie, J. (2000). Association between illegal drugs and weapon carrying in young people in Scotland: Schools' survey. *British Medical Journal*, 320(7240), 982–984. <https://doi.org/10.1136/bmj.320.7240.982>
- Meško, G. in Aréh, I. (2003). Strah pred kriminaliteto v urbanih okoljih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(3), 256–264.
- Meško, G., Aréh, I. in Kury, H. (2004). TESTING SOCIAL-DEMOGRAPHIC AND SOCIAL-PSYCHOLOGICAL MODELS OF FEAR OF CRIME IN SLOVENIA. V *Policing in Central and Eastern Europe; Dilemmas of contemporary criminal justice*. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor.
- Meško, Gorazd, Hirtenlehner, H. in Vošnjak, L. (2009). Izkušnje s kriminaliteto in občutek ogroženosti v Linzu in Ljubljani - preskus kognitivne teorije strahu pred viktimizacijo. *Revija za Kriminalistiko in Kriminologijo*, 4, 292–308.
- Meško, Gorazd, Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–267.
- Miguel, J. M. de in Ferraro, K. F. (2000). Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk. *Reis*, (92), 221. <https://doi.org/10.2307/40184302>
- Moore, S. in Shepherd, J. (2007). The elements and prevalence of fear. *British Journal of Criminology*. <https://doi.org/10.1093/bjc/azl006>
- Rader, N. E., May, D. C. in Goodrum, S. (2007). An empirical assessment of the „threat of victimization“: Considering fear of crime, perceived risk, avoidance, and defensive behaviors. *Sociological Spectrum*, 27(5), 475–505.
<https://doi.org/10.1080/02732170701434591>

- Rountree, P. W. in Land, K. C. (1996). Burglary victimization, perceptions of crime risk, and routine activities: A multilevel analysis across Seattle neighborhoods and census tracts. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33(2), 147–180. <https://doi.org/10.1177/0022427896033002001>
- Villarreal, A. in Silva, B. F. A. (2006). Social cohesion, criminal victimization and perceived risk of crime in Brazilian neighborhoods. *Social Forces*. <https://doi.org/10.1353/sof.2006.0073>
- Warr, M. (1987). Fear of victimization and sensitivity to risk. *Journal of Quantitative Criminology*, 3(1), 29–46. <https://doi.org/10.1007/BF01065199>
- Wilcox, P., May, D. C. in Roberts, S. D. (2006). Student weapon possession and the „fear and victimization hypothesis“: Unraveling the temporal order. *Justice Quarterly*. <https://doi.org/10.1080/07418820600985362>
- Yuan, Y. in McNeeley, S. (2018). Fear of Crime and Behavioral Adaptations: Testing the Effects of Fear of Violence on Unstructured Socializing with Peers. *Deviant Behavior*, 39(12), 1633–1646. <https://doi.org/10.1080/01639625.2017.1410625>

